

Bouwsteen ten behoeve van de VHR-opgave

Soorten van de Vogelrichtlijn¹ voor zover betrokken bij de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-gebieden

A249 Oeverzwaluw² *Riparia riparia*, broedvogel (Versie oktober 2024)

Deze bouwsteen richt zich op de Oeverzwaluw in de hoedanigheid van broedvogel. Oeverzwaluwen broeden doorgaans in kolonies, maar de grootte van deze kolonies kan variëren van enkele broedparen tot wel duizend nesten. Hoewel de natuurlijke broedhabitat bestaat uit steile rivieroeveren, broeden veel Oeverzwaluwen in Nederland tegenwoordig in afgravingen, ontgrondingen, gronddepots en op bouwterreinen. In een steile wand van leem of zand graaft de soort daar een eigen nestholte, hoewel kunstmatige oeverzwaluwwallen ook in gebruik worden genomen. Nieuwe beschikbare broedlocaties kunnen in het voorjaar in enkele dagen worden bezet, maar worden ook snel weer verlaten wanneer de locatie ongeschikt wordt. Oeverzwaluwen worden daarmee gerekend tot de pioniersoorten. De soort voedt zich vrijwel uitsluitend met insecten die in vlucht gevangen worden, en overwintert in de Sahelregio in Afrika. In Nederland broedt <1% van de Europese populatie.

I. Samenvatting

Landelijk doel³

Vigerend landelijk doel (zie doelendocument, ministerie van LNV 2006) <i>Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie met het niveau van de ondergrens van de afgelopen decennia van 20.000 paren.</i>	20.000 paren
Voorstel nieuw landelijk doel voor 2050 <i>Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie van ten minste 20.000 paren, waarmee een gunstige Staat van Instandhouding wordt behouden.</i>	20.000 paren
Gunstige Referentiewaarde Populatie <i>Omvang populatie behorende bij de toestand waarin een populatie in ons land in een ecologisch 'gezonde' situatie verkeert (zie Vogel et al. 2021).</i>	20.000 paren
Huidige populatieomvang <i>Gemiddeld aantal broedparen in de periode 2015-2020.</i>	27.000 paren

Voorstel voor regionale opgave

Het aantal broedparen per regio (provincies en rijkswateren) en de regionale opgaves voor 2050 zijn in tabel 1 weergegeven. Voor de provincies is dit exclusief het aandeel rijkswateren. In deze bouwsteen zijn de rijkswateren gedefinieerd als het voortouwgebied⁴ van Rijkswaterstaat (RWS). Omdat er voor de Oeverzwaluw als broedvogel geen aanvullende landelijke opgave is, is er ook geen aanvullende regionale opgave. In beginsel kan dan worden gestuurd op behoud, waarvoor informatie over de actuele regionale aantallen houvast biedt. In alle regio's is de Oeverzwaluw als broedvogel aanwezig. Het aandeel in de rijkswateren is met bijna een kwart van de Nederlandse broedpopulatie veruit het grootst. Het betreft hier voor veruit het grootste deel broedparen in de zoete rijkswateren. Het aandeel van veel van de provincies ligt dicht bij elkaar, hoewel Groningen er met 11% iets bovenuit steekt.

¹ Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand (PB 2010, L 20), zoals laatstelijk gewijzigd bij verordening (EU) nr. 2019/1010 van het Europees Parlement en de Raad van 5 juni 2019 (PB 2019, L 170).

² Niet in bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogel zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn. Voor Natura 2000-gebieden relevant als broedvogel.

³ Het vigerende landelijke doel is niet zonder meer te vergelijken met het voorgestelde nieuwe landelijke doel. Bij het voorgestelde nieuwe landelijke doel is gebruik gemaakt van sinds 2006 beschikbaar gekomen nieuwe gegevens en informatie, correcties en voortschrijdend inzicht m.b.t. de in Nederland aanwezige vogelpopulaties (zie ook van Kleunen et al. 2017). Daarnaast zijn er verschillen in de systematiek om de landelijke doelen te bepalen (ministerie van LNV 2006, Vogel et al. 2021).

⁴ Natura 2000-gebied waar RWS of een provincie voortouwnemer is. De rol van voortouwnemer is vooral die van eerst verantwoordelijke bij het opstellen van het beheerplan.

Tabel 1. Voorstel voor opgave (aantal paren) per regio (rijkswateren en provincies exclusief aandeel rijkswateren) van de populatie van de Oeverwaluw als broedvogel voor 2050. De rijkswateren zijn gedefinieerd als het voortouwgebied van RWS. Tevens weergegeven zijn de huidige populatieomvang, het procentueel aandeel in de Nederlandse broedpopulatie en de korte termijntrend. De trend heeft betrekking op de provincies inclusief de rijkswateren. De verdeling van het huidige aantal paren over de regio's is als vertrekpunt gehanteerd voor de regionale opgaves. n.b. = niet bepaald. Bij een onzekere trend is geen betrouwbare trendclassificatie mogelijk.

Regio	Huidige populatie (2015-2020)	Landelijk aandeel regio (2015-2020)	Trend (2009-2020)	Voorstel regionale opgave 2050
rijkswateren	6.600	24%	n.b.	5.000
Groningen	2.900	11%	onzeker	2.200
Drenthe	2.300	9%	onzeker	1.700
Noord-Brabant	2.200	8%	matige afname	1.600
Friesland	2.200	8%	onzeker	1.600
Limburg	2.100	8%	stabiel	1.600
Flevoland	1.700	6%	onzeker	1.300
Noord-Holland	1.600	6%	onzeker	1.200
Gelderland	1.400	5%	stabiel	1.000
Overijssel	1.500	5%	onzeker	1.000
Zuid-Holland	1.000	4%	onzeker	700
Utrecht	1.000	4%	onzeker	700
Zeeland	500	2%	onzeker	400
Landelijk	27.000	100%	stabiel	20.000

Prioritering

De Oeverwaluw bevindt zich als broedvogel in een gunstige Staat van Instandhouding en er zijn voor zover bekend geen belangrijke potentiële conflicten met landelijke doelen of gebiedsdoelen met habitattypen en/of andere soorten. Er is daarmee geen aanleiding om via prioritering in enige vorm bij te sturen.

II. Inhoudelijke onderbouwing van de bouwsteen

1. Staat van Instandhouding (SvI)

De huidige SvI van de Oeverzwaluw als broedvogel wordt als ‘gunstig’ beoordeeld:

Verspreidingsgebied	gunstig
Populatie	gunstig
Leefgebied	gunstig
Toekomstperspectief	gunstig
Staat van Instandhouding	gunstig

Hoewel de verspreiding van de Oeverzwaluw sterk varieert door het komen en gaan van geschikte broedlocaties, is het verspreidingsgebied van de soort sinds 1973-1977 toegenomen. Ook de populatieomvang is op de lange termijn toegenomen en bevindt zich boven de Gunstige Referentiewaarde (GRW; zie soortspecifieke onderbouwing hieronder, generieke uitleg box 1, tabel 2, figuur 1). Het actuele leefgebied is van voldoende omvang om de populatie op een gunstig niveau in stand te houden en er zijn geen indicaties dat de kwaliteit van het leefgebied onder druk staat. De stabiele trend op de korte termijn in combinatie met de afwezigheid van belangrijke knelpunten leiden ertoe dat het toekomstperspectief als ‘gunstig’ wordt beoordeeld. In het doelendocument (ministerie van LNV 2006) werd de SvI tevens op alle aspecten als ‘gunstig’ ingeschat.

Nadere onderbouwing GRW⁵

De Oeverzwaluw was bij de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn in 1980 (Directive Value, DV) een regelmatige broedvogel in Nederland en is daarmee geen ‘nieuwkomer’. Ten tijde van de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn bevond de populatie zich op een ongunstig niveau. Voorafgaand hieraan, in de periode 1950-1980, was namelijk sprake van een langjarige afname van meer dan 0,5% per jaar. Daarnaast stond de soort op de eerste Rode Lijst voor vogels en de populatieomvang bevond zich net onder de kritische populatiegrens van 10.000 paren (zie box 1 en bijlage 3 in Vogel *et al.* 2021). Daarom wordt gekeken naar een Ecologisch Gunstige Referentie (EGR). Bij soorten zoals de Oeverzwaluw, waar sprake is van een continue afname in de periode voorafgaand aan de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn (figuur 1), wordt als EGR een schatting over 1950-1959 aangehouden. Wanneer de EGR in de periode 1950-1959 ligt is bij de bepaling van de GRW een correctie van 10% ten opzichte van de EGR toegepast, om rekening te houden met onzekerheden in de gegevens in deze periode. De GRW komt daarmee afgerond uit op 20.000 paren (23.000 paren (EGR) x 0,9 (correctie onzekerheid jaren ‘50)).

Tabel 2. Informatie over de populatieomvang- en ontwikkelingen die betrokken is bij de beoordeling van de Staat van Instandhouding (SvI).

Aspecten kerngetallen SvI	Periode	Conclusie/output
Huidige populatieomvang	2015-2020	27.000 paren
Beoordeling korte termijntrend	2009-2020	stabiel
Beoordeling lange termijntrend	1990-2020	matige toename (1,7% per jaar)
Gunstige Referentiewaarde Populatie	EGR	20.000 paren

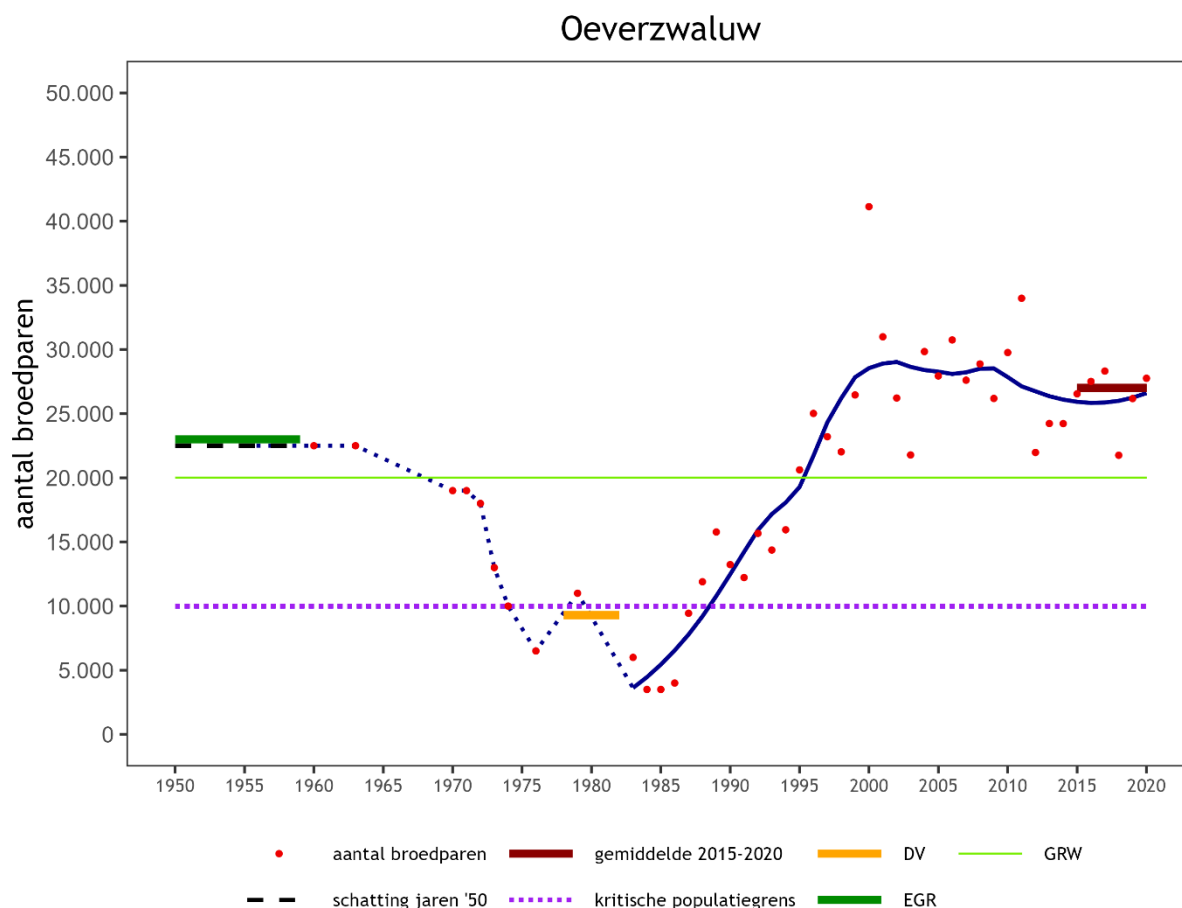
⁵ De te nemen stappen voor het bepalen van de GRW voor broedvogels worden in detail toegelicht in Vogel *et al.* (2021), waarbij het stroomschema in figuur 5.1 (bepaling GRW) en indien van toepassing figuur 5.2 (bepaling EGR) worden gevolgd. Zie ook de generieke uitleg in box 1 van deze bouwsteen.

Box 1. Wat is de GRW en hoe wordt die bepaald voor broedvogels?

Bij de methodiek voor het bepalen van de SvI (Vogel *et al.* 2021) is het voor de beoordeling van het aspect populatie nodig om de actuele populatieomvang te vergelijken met een Gunstige Referentiewaarde (GRW, ofwel *Favourable Reference Value* (FRV)). De GRW schetst de populatieomvang in een ecologische toestand van een populatie die gunstig is en is een objectieve, wetenschappelijk onderbouwde waarde. Bij de bepaling worden alleen ornithologisch-ecologische aspecten betrokken. De GRW voor de populatiegrootte is geen doel op zich maar wel een belangrijke pijler voor de bepaling van de vitaliteit van de populatie. Voor een gunstige SvI moeten echter ook andere aspecten (verspreidingsgebied, leefgebied en toekomstperspectief) op orde zijn. Bij het bepalen van de GRW voor de populatie worden voor broedvogels de hierna beschreven uitgangspunten gehanteerd.

- De Vogelrichtlijn bepaalt dat het niveau van de populatie ten tijde van de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn (1980), de *Directive Value* (DV), behouden moet blijven. Daarom wordt eerst gezien of de populatieomvang zich toen op een gunstig niveau bevond. Om te voorkomen dat de DV sterk wordt beïnvloed door piek- of daljaren wordt een gemiddelde over 5 jaar aangehouden: de periode 1978-1982. Als de populatie zich in die periode op een gunstig niveau bevond, is de GRW gelijk aan de DV.
- De DV was aantoonbaar ongunstig als er rond 1980 sprake was van een langjarige consistente doorzettende afname, de soort als ‘*depleted*’ werd beschouwd (sterk afgenomen voor 1980 en nog niet hersteld), de soort op de Rode Lijst van 1984 stond en/of de populatie kleiner was dan de kritische populatiegrens (zie uitleg laatste bullet). In die gevallen wordt gekeken naar een *Ecologisch Gunstige Referentie* (EGR). De EGR weerspiegelt de populatieomvang in een periode binnen de tijdsperiode 1950-heden waarin de ecologische omstandigheden voor de soort relatief gunstig waren (zie bullets hierna).
- Bij nogal wat soorten is sprake van een continue afname voorafgaand aan de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn (periode 1950-1980) en rond 1980 nog geen sprake van herstel. In die gevallen wordt als EGR een schatting over 1950-1959 aangehouden. De GRW is dan bepaald op 90% van die geschatte populatieomvang, om rekening te houden met de onzekerheden in de gegevens in deze periode.
- In de andere gevallen waarbij de DV als ongunstig wordt beschouwd wordt voor het bepalen van de EGR gekeken naar de lange termijn van 30 jaar vóór 1980, en de periode daarna, dus de tijdsperiode 1950-2020. Binnen deze periode wordt gezocht naar een periode van minimaal 10 jaar waarin de soort zich op een (relatief) stabiel en gunstig niveau bevond. Als er geen voldoende stabiele periode wordt gevonden, wordt gekeken of er een langdurige periode (30 jaar) zonder afname was. Indien ontwikkelingen in de EGR-periode passen in de natuurlijke populatieschommelingen (bijv. sterfte in strenge winters gevolgd door herstel) dan kan, ondanks deze fluctuaties, nog steeds gesproken worden van een stabiele periode. Wanneer de DV ongunstig was en de EGR te bepalen is, dan is de GRW gelijk aan de EGR.
- Wanneer de GRW wordt gebaseerd op een EGR die in een periode voor 1980 valt en onomkeerbare ontwikkelingen vóór de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn het leefgebied van een soort hebben verkleind, dan is de GRW naar beneden bijgesteld. Daarvan is sprake bij soorten van het boerenland; tussen 1950 en 1980 is 16% geschikt broedgebied verdwenen door bebouwing (inclusief infrastructuur).
- In sommige gevallen zijn zowel de EGR als de DV niet goed bruikbaar als GRW, bijvoorbeeld als de populatie zich in 1980 in een dalperiode bevond en er geen EGR te bepalen is, of omdat een soort zich recent gevestigd heeft. In het geval van recente (her)vestiging wordt het gemiddelde over de periode 2015-2020 genomen als GRW. Bij soorten met een ongunstig populatieniveau rond 1980 waarvoor de EGR niet te bepalen is, is teruggevallen op een kritische populatiegrens. Dit is een waarde waaronder de soort niet meer levensvatbaar in Nederland kan voortbestaan en dus de kans op verdwijnen zeer hoog is. Vanwege de onzekerheden rondom deze norm wordt deze zeer terughoudend toegepast.

Voor een nadere uitleg wordt verwezen naar Vogel *et al.* (2021).

Figuur 1. Overzicht van de waarden waarmee de 'Gunstige Referentiewaarde' (GRW) voor de populatie van de Oeverzwaluw als broedvogel is bepaald. Weergegeven is het globale populatieverloop op basis van aantallen broedparen (rode punten). Voor periodes met jaarlijkse schattingen (enkele missende jaren uitgezonderd) is het populatieverloop weergegeven als een solide donkerblauwe lijn. In periodes waar geen jaarlijkse schattingen beschikbaar zijn, zijn de jaren met een bekende populatieomvang verbonden met een stippellijn. Periodiek vastgestelde populatiegroottes tijdens de jaren '50 worden weergegeven met een horizontaal gestreepte zwarte lijn die aanduidt welke periode de schatting beslaat (in de regel 1950-1959). Relevante waarden zijn aangeduid met gekleurde horizontale balkjes: Directive Value (DV, 1978-1982, oranje), Ecologisch Gunstige Referentie (EGR, donkergroen), populatieomvang in de periode 2015-2020 (donkerrood) en kritische populatiegrens (paarse stippellijn). De GRW zelf is weergegeven als lichtgroene horizontale lijn. Voor een verdere toelichting over de methodiek wordt verwezen naar box 1 en Vogel et al. (2021).

2. Landelijke opgave bij een gunstige Staat van Instandhouding (GSvI)

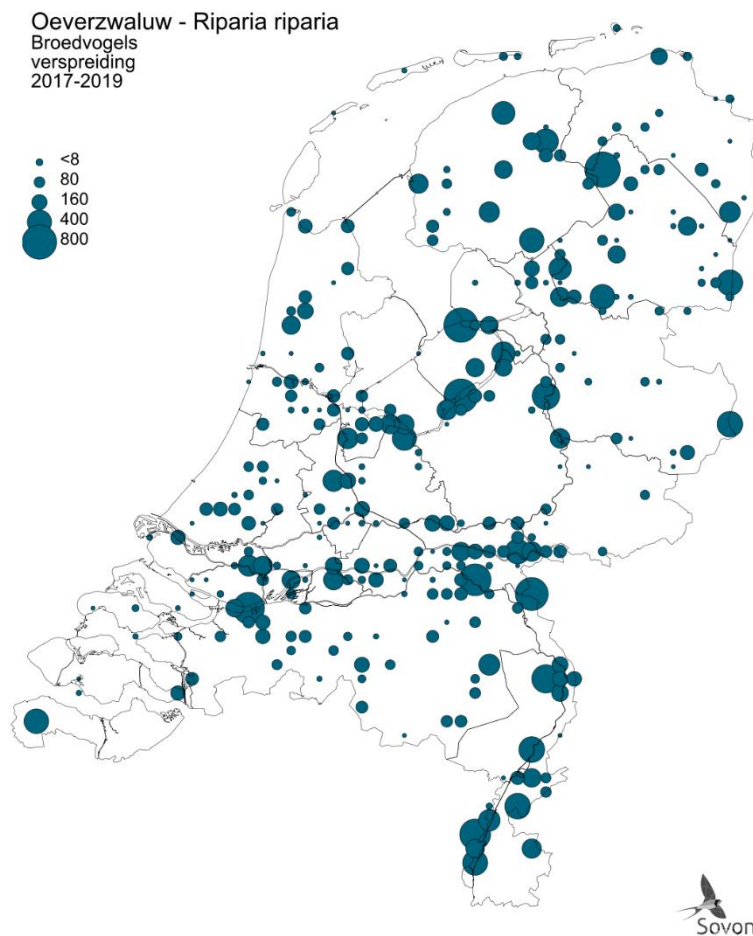
De populatieomvang overeenkomstig de GSvI bedraagt 20.000 paren. Afgezet tegen het huidige aantal (27.000 paren, periode 2015-2020) betekent dit dat de populatie zich in de huidige situatie op een gunstig niveau bevindt.

III. Haalbaarheid

1. Beoordeling landelijke opgave

De populatieaantallen van Oeverzwaluwen kunnen tussen verschillende jaren sterk fluctueren. De populatie beleefde in de laatste paar decennia van de twintigste eeuw een flinke inzinking, waarbij er in sommige jaren nog maar enkele duizenden paren te vinden waren in Nederland. Deze inzinking hangt samen met grote droogtes in het overwinteringsgebied van de Oeverzwaluw, de sahelregio. Nadat de weersomstandigheden in de Sahel verbeterden nam de populatie in Nederland weer toe (Zwarts *et al.* 2009). De laatste jaren heeft de populatie zich gestabiliseerd rond de 27.000 paren, hoewel er nog steeds grote jaarlijkse verschillen in populatieaantallen kunnen voorkomen als gevolg van de weersomstandigheden in de Sahelregio en in het broedgebied. De beschikbaarheid van nestlocaties, die

soms snel kunnen verschijnen en verdwijnen afhankelijk van waterstanden en menselijke activiteiten, speelt ook een rol (Bakhuizen 2018).

Figuur 2. Broedverspreiding van de Oeverwaluw in 2017-2019. Weergegeven is het aantal broedparen per kolonie (Sovon 2022).

2. Knelpunten en maatregelen

Knelpunten

Op dit moment zijn er op landelijk niveau geen belangrijke knelpunten die het behoud van de GsvI van de Oeverwaluw als broedvogel in de weg staan. De onderstaande analyse richt zich dan ook op behoud van de gunstige situatie.

Beheer en herstel-/verbetermaatregelen

- Nestgelegenheid is veruit de belangrijkste factor waarmee de populatieaantallen van de Oeverwaluw beïnvloed kunnen worden. Het vergroten van het aanbod van nestgelegenheid kan op verschillende manieren gerealiseerd worden.
  - Langs rivieroeveren, de oorspronkelijke broedhabitat van de Oeverwaluw, zijn veel oevers niet meer geschikt wegens ingrepen om de bevaarbaarheid van rivieren te verbeteren, zoals het verstenen van oevers. Wanneer oevers terug worden gebracht naar hun natuurlijke situatie ontstaan er steile oevers van zand of leem waar de Oeverwaluwen hun nest in kunnen uitgraven. De aanleg van natuurlijke oevers kan ook in nevengeulen plaatsvinden om de grote rivieren geschikt te houden voor vaartuigen. Het is wel van belang dat deze steile oevers vrij blijven van vegetatie om te voorkomen dat de nestlocatie overgroeid raakt (Provincie Limburg 2019).
  - Op bouwplaatsen, zandafgravingen en gronddepots kunnen spontaan oeverwaluwkolonies ontstaan wanneer deze locaties geschikt blijken voor nestholten. Bescherming van deze kolonies is in ieder geval gedurende het broedseizoen van belang (Provincie Gelderland 2018), maar ook daarna kan er worden gekeken naar mogelijkheden om de broedlocatie te

- behouden zodat Oeverwaluwen ook in volgende jaren naar dezelfde plek kunnen terugkeren.
- Doordat zand- en grindwinning (maar ook bijvoorbeeld mijnbouw) zijn verdwenen uit Natura 2000-gebieden vinden Oeverwaluwen hier minder broedgelegenheid (Provincie Limburg 2022). Speciale kunstmatige oeverwaluwvanden kunnen uitkomst bieden op plaatsen waar andere vormen van nestgelegenheid niet (meer) gerealiseerd kunnen worden. Deze kunstmatige nestgelegenheid wordt goed geaccepteerd door Oeverwaluwen en kan snel worden bezet, zoals al uit meerdere voorbeelden is gebleken (Jonkers 1995).
  - Grote hoeveelheden pesticiden in het oppervlaktewater kunnen een negatief effect hebben op trends van insectivore vogels (Hallmann *et al.* 2014). De Oeverwaluw eet vrijwel uitsluitend vliegende insecten en foerageert vaak boven het water, waar ook veel insecten te vinden zijn die hun larvale stadium in het water doorbrengen. De Oeverwaluw is dus mogelijk kwetsbaar voor hoge concentraties pesticiden in het oppervlaktewater. Het reduceren van deze hoeveelheid pesticiden kan daarmee een positief effect hebben voor de soort. Het precieze effect van pesticiden op de broedpopulatie van de Oeverwaluw is echter niet bekend en daarmee een kennislacune.

Regionale verschillen

Regionale toe- en afnames van Oeverwaluwen worden meestal door lokale factoren bepaald, om precies te zijn het lokale aanbod van nestgelegenheid. Met name koloniën op locaties die door menselijke activiteiten beïnvloed worden, zoals bouwplaatsen en zandafgravingen, zijn aan veranderingen onderhevig waardoor broedlocaties snel kunnen verdwijnen. Anderzijds weet de Oeverwaluw nieuwe geschikte locaties snel te benutten. Deze snelle veranderingen in geschiktheid van nestlocaties kunnen op lokaal niveau tot grote fluctuaties leiden.

Relevante ontwikkelingen op het vlak van beleid en beheer

Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW), onderdeel van het Nationaal Waterprogramma 2022-2027, richt zich op het verbeteren van de ecologische waterkwaliteit, de aanleg van verloren en ontbrekende leefgebieden en verbindingen tussen de grote wateren en de inliggende natuurgebieden. In het rivierengebied lopen verschillende projecten waarbij rivieren verruimd worden. Deze verruiming van rivieren kan een grotere oppervlakte aan natuurlijke oevers creëren en daarmee een groter aanbod aan nestgelegenheid voor de Oeverwaluw. Ook in het kader van 'Ruimte voor de Rivier' en 'Maaswerken' zijn de grote rivieren verruimd, nevengeulen aangelegd en natuurlijke oevers bevorderd. Zo zijn er langs de Grensmaas als gevolg van natuurontwikkelingsprojecten inmiddels al meerdere oeverwaluwkolonies gevestigd (Bakhuizen 2018).

Ontwikkelingen op biogeografische schaal

De Oeverwaluw staat met de status 'Least Concern' niet als bedreigd te boek in Europa. Binnen de EU is het aantal Oeverwaluwen op de lange termijn in aantal afgenomen en op de korte termijn gestabiliseerd (Birdlife International 2021). Afnames zijn het meest waar te nemen in Zuid-, Centraal- en Oost-Europa. Deze afnames worden mogelijk veroorzaakt door toenemende droogte gedurende het broedseizoen in deze gebieden als gevolg van klimaatverandering (Keller *et al.* 2020).

Kennisleemtes

Onderzoek naar het effect van pesticiden op de broedpopulatie van de Oeverwaluw zou meer duidelijkheid geven over de rol die pesticiden kunnen spelen in de populatieaantallen van deze soort.

Beoordeling haalbaarheid populatieomvang in 2050

Op dit moment bevindt de Oeverwaluw zich in een GSvI en is het toekomstperspectief gunstig. In samenhang met de momenteel stabiele populatieaantallen en gebrek van belangrijke knelpunten voor de soort is behoud van de populatieomvang die als gunstig beschouwd mag worden daarmee haalbaar voor 2050.

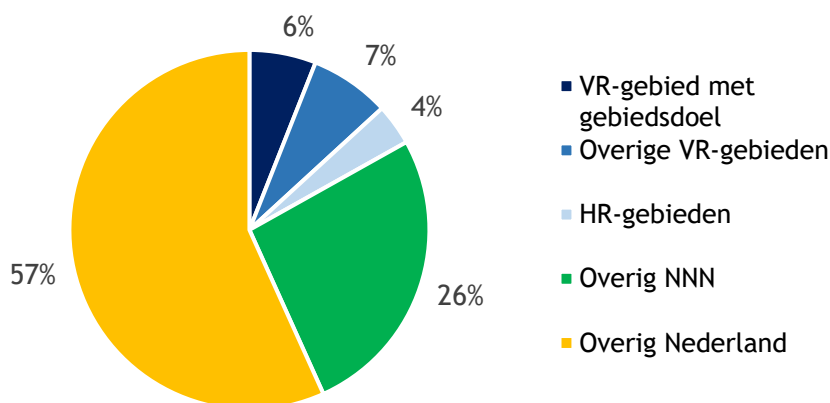
3. Advies landelijk doel

De populatieomvang bij een GSvI bedraagt 20.000 broedparen. De populatieomvang van ca. 27.000 broedparen die momenteel in Nederland aanwezig is ligt hier ruim boven. De korte termijntrend is stabiel en het toekomstperspectief is als gunstig beoordeeld. Het advies is daarom om het landelijke doel voor 2050 op 20.000 broedparen te stellen, overeenkomstig de omvang waarbij de soort duurzaam in het leefgebied kan voortbestaan. De landelijke opgave is in de huidige situatie gerealiseerd.

IV. Regionale opgave

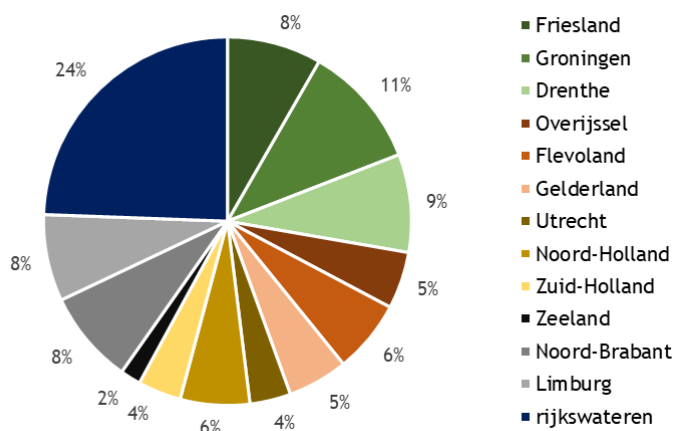
1. Actueel voorkomen

De huidige gewoonte van Oeverwaluwen om te nestelen op plaatsen waar menselijke activiteiten plaatsvinden, buiten natuurgebieden, is terug te zien in de verdeling van broedparen over Nederland (figuur 3). Meer dan de helft van de Nederlandse Oeverwaluwen broedt buiten natuurgebieden. Ongeveer één zesde van de Oeverwaluwen broedt echter nog in Natura 2000-gebieden.

Figuur 3. Aanwezigheid in de afgelopen zes jaar (2015-2020) in onder de Vogelrichtlijn aangewezen Natura 2000-gebieden met een instandhoudingsdoel voor de Oeverwaluw als broedvogel, de overige vogelrichtlijngebieden, overige Natura 2000-gebieden (habitatrichtlijngebieden), overig Natuurnetwerk Nederland (NNN) en overig Nederland (buiten N2000/NNN).

In figuur 4 wordt de verdeling gepresenteerd over de provincies en de rijkswateren. Het provincie-aandeel is exclusief rijkswateren, de aantallen in het rivierengebied worden wel aan de provincies toegekend. Voor deze indeling is gekozen omdat provincies en RWS (rijkswateren) de voortouwnemers voor de beheerplannen zijn. De rijkswateren herbergen ongeveer een kwart van alle Nederlandse broedparen. Het betreft hier voor veruit het grootste deel broedparen in de zoete rijkswateren. Als uitzondering zijn er slechts enkele kleine kolonies langs de zoute rijkswateren te vinden, zoals bijvoorbeeld in de duinen van Rottumerplaat. Het aandeel van Nederlandse Oeverwaluwen ligt in de meeste andere regio's dicht bij elkaar, hoewel er in Zeeland veruit de minste broedparen te vinden zijn.

Figuur 4. Aanwezigheid van Oeverwaluw als broedvogel in de afgelopen zes jaar (2015-2020) per provincie (exclusief rijkswateren) en in de rijkswateren. De rijkswateren zijn gedefinieerd als het voortouwgebied van RWS.

Het belangrijkste gebied voor de Oeverzwaluw als broedvogel in Nederland is het Vogelrichtlijngebied de Rijntakken (tabel 3). Verspreid langs de Rijntakken zijn enkele tientallen kolonies van de Oeverzwaluw te vinden. Deze kolonies bestaan vaak uit tientallen broedparen, maar in sommige kolonies worden honderdtallen bereikt. Andere voor de Oeverzwaluw belangrijke gebieden zijn door het gehele land verspreid en lopen uiteen van plaatsen met natuurlijke oevers (Grensmaas) tot zandafgravingen (Teunesen) en kunstmatige oeverzwaluwwallen (Vaartweg Lelystad). In de Maasduinen, één van de Natura 2000-gebieden met een instandhoudingsdoel voor de Oeverzwaluw, komen momenteel geen broedparen voor. De soort broedt wel vlak bij het gebied (Provincie Limburg 2019).

Tabel 3. De belangrijkste broedgebieden van de Oeverzwaluw in de periode 2015-2020 alsmede overige Natura 2000-gebieden met een instandhoudingsdoel (IHD) voor de soort. Het procentueel aandeel in de Nederlandse broedpopulatie is indicatief weergegeven. VR = (mede) onder de Vogelrichtlijn aangewezen als Natura 2000-gebied, VR* = VR-gebied met een instandhoudingsdoel voor de Oeverzwaluw als broedvogel, HR = in het kader van de Habitatrichtlijn aangewezen als Natura 2000-gebied (indien >5%), NNN = Natuurnetwerk Nederland (indien >5%), overig = overig Nederland, rw = rijkswateren (voortouwnemer RWS), IHD = instandhoudingsdoel, - = geen IHD.

Gebied	Status	Regio	Aantal (paren)	Aandeel in NL	IHD (paren)
Rijntakken	VR*/HR	Gl	1,544	6%	680
Kamperhoek, Visvijverweg	NNN	Fl	679	3%	-
Afgraving Teunesen, Milsbeek	overig	Lb	550	2%	-
Grensmaas	HR	Lb	540	2%	-
De Hazelaar Koningsbosch	NNN	Lb	445	2%	-
Een West, Amerika	NNN	Dr	439	2%	-
Veluwerandmeren	VR/HR	rw	393	1%	-
Grevenbicht Koeweide	NNN	Lb	365	1%	-
Panhuys Poel, Kloosterburen	NNN	Gr	355	1%	-
Heembeton, Vaartweg Lelystad	overig	Fl	346	1%	-
Maasduinen	VR*/HR	Lb	0	<1%	120

2. Advies voor regionale opgave voor 2050

Het voorgestelde landelijke doel voor 2050 vormt het uitgangspunt voor de regionale opgaves. De opgave wordt verdeeld naar rato van het aandeel van de regio in de landelijke populatie, tenzij er redenen zijn om daar gemotiveerd van af te wijken. Dat kan door verschillen in regionale trends (makkelijker te realiseren in regio's waar de soort het beter doet), verschil in areaal potentieel leefgebied en/of de nabijheid van bronpopulaties voor herstel. Bij de Oeverzwaluw is er geen reden om af te wijken van verdeling op basis van het huidige regioaandeel in het landelijke totaal. Omdat er voor de Oeverzwaluw geen aanvullende landelijke opgave is, is er ook geen aanvullende regionale opgave (tabel 4). In beginsel kan dan worden gestuurd op behoud, waarvoor informatie over de actuele regionale aantallen houvast biedt. In alle regio's is de Oeverzwaluw als broedvogel aanwezig. Het aandeel in de rijkswateren is met bijna een kwart van de Nederlandse broedpopulatie veruit het grootst. Het betreft hier voor veruit het grootste deel broedparen in de zoete rijkswateren. Het aandeel van veel van de provincies ligt dicht bij elkaar, hoewel Groningen er met 11% iets bovenuit steekt.

Tabel 4. Voorstel voor opgave (aantal paren) per regio (rijkswateren en provincies exclusief aandeel rijkswateren) van de populatie van de Oeverzwaluw als broedvogel voor 2050. De rijkswateren zijn gedefinieerd als het voortouwgebied van RWS. Tevens weergegeven zijn de huidige populatieomvang, het procentueel aandeel in de Nederlandse broedpopulatie en de korte termijntrend. De trend heeft betrekking op de provincies inclusief de rijkswateren. De verdeling van het huidige aantal paren over de regio's is als vertrekpunt gehanteerd voor de regionale opgaves. n.b. = niet bepaald. Bij een onzekere trend is geen betrouwbare trendclassificatie mogelijk.

Regio	Huidige populatie (2015-2020)	Landelijk aandeel regio (2015-2020)	Trend (2009-2020)	Voorstel regionale opgave 2050
rijkswateren	6.600	24%	n.b.	5.000
Groningen	2.900	11%	onzeker	2.200
Drenthe	2.300	9%	onzeker	1.700
Noord-Brabant	2.200	8%	matige afname	1.600
Friesland	2.200	8%	onzeker	1.600

Regio	Huidige populatie (2015-2020)	Landelijk aandeel regio (2015-2020)	Trend (2009-2020)	Voorstel regionale opgave 2050
Limburg	2.100	8%	stabiel	1.600
Flevoland	1.700	6%	onzeker	1.300
Noord-Holland	1.600	6%	onzeker	1.200
Gelderland	1.400	5%	stabiel	1.000
Overijssel	1.500	5%	onzeker	1.000
Zuid-Holland	1.000	4%	onzeker	700
Utrecht	1.000	4%	onzeker	700
Zeeland	500	2%	onzeker	400
Landelijk	27.000	100%	stabiel	20.000

V. Prioritering

De Oeverwaluw bevindt zich als broedvogel in Nederland in een GSvI en er zijn voor zover bekend geen belangrijke potentiële conflicten met landelijke doelen of gebiedsdoelen met habitattypen en/of andere soorten. Er is daarmee geen aanleiding om via prioritering in enige vorm bij te sturen.

Literatuur

- BIRDLIFE INTERNATIONAL. 2021. European Red List of Birds. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- BAKHUIZEN J.J. 2018. Oeverwaluw *Riparia riparia*. Pp. 430-431 in: Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2018. Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- HALLMANN C.A., FOPPEN R.P.B., VAN TURNHOUT C.A.M., DE KROON H. & JONGEJANS E. 2014. Declines in insectivorous birds are associated with high neonicotinoid concentrations. *Nature* 511: 341-343.
- JONKERS D.A. 1995. Kunstwanden voor Oeverwaluwen in Nederland (tweede overzicht). *Het Vogeljaar* 43: 15-16.
- KELLER V., HERRANDO S., VOŘÍŠEK P., FRANCH M., KIPSON M., MILANESI P., MARTÍ D., ANTON M., KLVAŇOVÁ A., KALYAKIN M. V., BAUER H.-G. & FOPPEN R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. European Bird Census Council & Lynx Edicions, Barcelona.
- VAN KLEUNEN A., VAN ROOMEN M., JANSSEN J.A.M., KUITERS A.T., VAN WINDEN E., BOELE A., SCHMIDT A.M. & VAN VREESWIJK T. 2017. Advies over correcties en bijstellingen van Natura 2000-doelen; Achtergronddocument bij het rapport Advies over de Natura 2000 doelensystematiek en Natura 2000-doelen. Rapport 2779C. Sovon-rapport 2016/27. Wageningen Environmental Research, Wageningen.
- MINISTERIE VAN LNV. 2006. Natura 2000 doelendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.
- PROVINCIE GELDERLAND. 2018. Beheerplan Natura 2000 Rijntakken (038). Arnhem.
- PROVINCIE LIMBURG. 2019. N2000-plan Maasduinen (145) 2019-2025. Maastricht.
- PROVINCIE LIMBURG. 2022. Natuurdoelanalyse Maasduinen. Maastricht.
- VOGEL R., FOPPEN R., VAN DEN BREMER L., VAN TURNHOUT C.A.M. & VAN ROOMEN M. 2021. Methodiek voor de bepaling van de staat van instandhouding van vogels. Sovon-rapport 2021/26. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- ZWARTS L., BIJLSMA R.G., VAN DER KAMP J. & WYMENGA E. 2009. Living on the edge. Wetlands and birds in a changing Sahel. KNNV Uitgeverij, Utrecht.

Geraadpleegde websites

- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2022. Oeverwaluw. <https://stats.sovon.nl/stats/soort/9810>. Geraadpleegd op 28/01/2022.